

**Network of Local Authority
Observatories on Active Inclusion**

Aktiv inkludering på arbetsmarknaden

**Nationell rapport om arbetsmarknadsåtgärders betydelse för inkludering av
personer som står långt ifrån arbetsmarknaden**

**Local Authority Observatory on Active Inclusion
Stockholm**

Förord

Europaforum och Arbetsmarknadsavdelningen på Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholms stad ingår sedan mars 2009 till augusti 2010 i projektet EUROCITIES-Network of Local Authority Observatories on Active Inclusion (EUROCITIES -NLAO). Projekt leds av EUROCITIES, ett nätverk för stora europeiska städer (över 250 000 invånare). Fyra andra städer Bologna (Italien), Prag (Tjeckien), Rotterdam (Nederländerna) och Southampton (Storbritannien) deltar i projektet och varje stad har inrättat ett Local Authority Observatory on Active Inclusion (LAO). Syftet med projektet är att genom lokala studier se hur EU:s Aktiva Inkluderingsstrategi implementeras och fungerar på lokal nivå. Två studier har genomförts inom ramen för projektet. Den första handlade om boendefrågor och denna rapport behandlar sysselsättning, aktiv inkludering på arbetsmarknaden. Syftet med rapporterna är att beskriva hur policy på lokal nivå påverkar människor i riskzonen för social utslagning. Målet med projektet är att få till stånd ömsesidigt lärande och genom jämförelser samt goda exempel försöka påverka framtida policy.

Aktiv inkludering är en övergripande strategi för att bekämpa fattigdom och social utslagning i Europa, baserad på gemensamma mål och principer som delas av alla EU-medlemsländer. Strategin innehåller tre delar: inkluderande arbetsmarknad, adekvat minimiinkomst och tillgång till social service av god kvalitet. Aktiv inkluderingspolicy ska underlätta *integrationen av hållbar, kvalitativ sysselsättning för dem som kan arbeta och bidra med tillräckliga resurser för ett värdigt liv kombinerat med stöd till samhällsdeltagande för dem som inte kan*.¹ Socialtjänstens roll för att stimulera aktiv inkludering är därmed tudelad: 1) hjälpa målgruppen att bli anställningsbar 2) stödja dem som inte kan arbeta att leva ett värdigt liv genom rådgivning, bidrag, omvårdnad och etablering av rimliga levnadsvillkor. Kommissionen anser att följande social service är speciellt relevant inom aktiv inkluderingskonceptet:

- Socialtjänstens service och tjänster
- Sysselsättning och aktiveringsinsatser
- Boendestöd och "social housing"
- Barnomsorg
- Vårdinsatser

Eurocities-NLAO projekt är ett pilotprojekt som utreder två av ovanstående områden: boende och sysselsättning. Projektet är finansierat av EU Kommissionen Direktoratet för sysselsättning, socialpolitik och lika rättigheter.

Rapporten är baserad på den litteratur som refereras till i texten, fyra genomförda intervjuer, en genomförd fokusgrupp med forskare och en expertgrupp som har följt processen (tre möten). Utkastet till rapporten validerades vid ett seminarium då sakkunniga och intressenter inom området deltog och diskuterade innehållet i fokusgrupper och framförallt slutsatser och rekommendationer. Rapporten är skriven av Maria Andersson (projektmedarbetare) och Christina Grönberg (projektledare).

¹ EC Recommendation on the Active Inclusion of People Excluded from the Labour Market, 3 October 2008

Definitioner

Nationella arbetsmarknadsinsatser: åtgärder för arbetslösa som finansieras av staten

Aktivitetsstöd: ekonomiskt stöd inom de statliga aktiveringsprogrammen

Kommunala arbetsmarknadsinsatser: åtgärder för arbetslösa med ekonomiskt bistånd.²

Ekonomiskt bistånd: behovsprövat ekonomiskt stöd från kommunen (socialbidrag)

Jobbtorg: kommunal arbetsmarknadsåtgärd i Stockholm

Den här publikationen har fått stöd från European Community Programme for Employment and Social Solidarity (PROGRESS 2007-2013). Rapportens författare är ansvariga för innehållet i rapporten, som alltså inte ska uppfattas som något yttrande från Europeiska Kommissionen.

² IFAU, Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken, Rapport 2008:13, Lundin Martin

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	1
2. BAKGRUND	1
A) POLITIK	1
<i>Den svenska välfärdsstaten</i>	<i>1</i>
<i>Den svenska arbetsmarknadens funktion</i>	<i>2</i>
B) RAMVERK.....	3
<i>Aktiv arbetsmarknadspolitik.....</i>	<i>3</i>
<i>Ersättningar</i>	<i>3</i>
C) STYRNING	6
<i>Nationell nivå</i>	<i>6</i>
<i>Regional nivå.....</i>	<i>7</i>
<i>Kommunal nivå.....</i>	<i>7</i>
D) NYLIGEN GENOMFÖRDA NATIONELLA REFORMER	10
3. URBANA UTMANINGAR OCH SOCIALT UTSATTA GRUPPER	12
3.1 UTLÄNDSK BAKGRUND	12
3.2 UNGDOMAR, AVHOPPARE FRÅN SKOLAN	13
3.3 FUNKTIONSHINDRADE, KRONISKT SJUKA	14
3.4 LÅNGTIDSARBETSLÖSA	14
3.5 ANDRA GRUPPER MED SVÅRIGHETER OCH GENERELLA KOMMENTARER	14
4. LOKAL TILLÄMPNING	16
4.1 ANSATS	16
4.1.1 <i>Lokal näringslivsutveckling, Lokala arbetsgivare och Social ekonomi</i>	<i>16</i>
4.1.2 <i>Integrering med andra politikområden.....</i>	<i>17</i>
4.1.3 <i>Lokal bedömning, lokal planering.....</i>	<i>17</i>
4.1.4 <i>Villkor för ekonomiskt bistånd</i>	<i>17</i>
4.1.5 <i>Partnerskap, samordning.....</i>	<i>18</i>
4.1.6 <i>Styrning och kvalitetsarbete</i>	<i>19</i>
4.1.7 <i>Lokalt förhållningssätt och Användning av Europeiska socialfonden</i>	<i>19</i>
4.2 TJÄNSTER	20
4.2.1 <i>Utbildning till arbete</i>	<i>20</i>
4.2.2 <i>Konkreta åtgärder på lokal nivå i Sverige</i>	<i>21</i>
4.2.3 <i>Konkreta åtgärder på lokal nivå i Stockholm.....</i>	<i>22</i>
4.2.4 <i>Skyddad anställning</i>	<i>25</i>
5. SLUTSATSER / STYRKOR OCH UTMANINGAR.....	26
6. EU: GEMENSAMMA PRINCIPER OCH REKOMMENDATIONER	29

LITTERATURLISTA	32
NUVARANDE NATIONELLA ÅTGÄRDER OCH PROGRAM INOM ARBETSMARKNADSOMRÅDET	36

1. Inledning

Denna rapport handlar om arbetsmarknads- och sysselsättningsinsatsers roll för inkludering framförallt av socialt utsatta personer. Rapporten är ett resultat av EUROCITIES-nätverk för lokala observationsstudier om aktiv inkludering (EUROCITIES -NLAO) som undersöker hur EU:s aktiva inkluderingsstrategi fungerar på lokal nivå, särskilt fokus är social service. Aktiva inkluderingsstrategin har utformats på europeisk nivå.³ Den syftar till att integrera människor som står långt från arbetsmarknaden, både genom hjälp att bli anställningsbar och stöd till dem som inte kan arbeta att leva ett värdigt liv genom ekonomiskt- och socialt stöd. Lågkonjunkturer slår ofta hårt mot socialt utsatta grupper, i Stockholm har arbetsmarknaden dock inte påverkats i någon större utsträckning av den senaste krisen, men det är svårare för vissa grupper, såsom unga arbetssökande. Andra delar av landet som är mer beroende av industriproduktion har drabbats i större utsträckning, till exempel västra Sverige med bilindustrier som Volvo och Saab.

Generellt i Sverige var 4 499 000 anställda år 2009, vilket är en minskning med 94 000 personer jämfört med 2008. Antalet arbetslösa ökade till 8,5 procent av arbetskraften. Sysselsättningsgraden minskade med 2 procent till 65 procent.⁴ I ett urbant perspektiv har Stockholm den högsta sysselsättningsgraden bland 20-64 år: 77 procent. Göteborg har en sysselsättningsgrad på 74 procent och Malmö 64 procent (2007). I ett internationellt (OECD) perspektiv har Sverige den högsta sysselsättningsgraden (71,5%) bland äldre personer (55-64 år gammal, 2008) ⁵. I allmänhet är det dock svårare för en äldre person att komma tillbaka till arbetsmarknaden efter arbetslöshet. Sysselsättningsgraden bland kvinnor är ovanligt hög i Sverige, 76 procent av kvinnorna (män: 77%) var anställda i Stockholm (2007).⁶ Kvinnor är alltså mycket närvarande på arbetsmarknaden, men de tenderar att arbeta deltid i större utsträckning än män. ⁷

2. Bakgrund

Detta kapitel syftar till att ge en överblick av den svenska arbetsmarknadspolitiken, politiska prioriteringar, styrning och huvudaktörerna inom området.

a) Politik

Den svenska välfärdsstaten

Den svenska välfärdsstaten och arbetsmarknadspolitiken betonar sociala rättigheter, omfördelning,

³ EC Recommendation, aa

⁴ www.scb.se

⁵ Ibid

⁶ www.usk.se

⁷ Arbetsförmedlingen, *Prognos Arbetsmarknad i Stockholms län*, 2009.

jämn lönestruktur och en väl utbyggd barnomsorg. Den utvecklade barnomsorgen och familjepolitiken gör det oftast möjligt för båda föräldrarna att arbeta. Lönestrukturen är relativt jämn vilket gör att även lågkvalificerade arbeten ger en acceptabel levnadsstandard.⁸

Enligt Esping-Andersen finns det fyra viktiga inslag i den svenska välfärdsstaten:

- strategi för full sysselsättning: kraftfulla insatser för att upprätthålla full sysselsättning.
- arbetslinjen: stark arbetsmoral och betoning på att vara självförsörjande genom sysselsättning.
- aktiva arbetsmarknadspolitiska program: motivera enskilda att komma in på och tillbaka till arbetsmarknaden.
- arbetslöshetsförsäkringen: ett frivilligt, viktigt ersättningssystem som administreras av fackföreningar och subventioneras med statliga medel.⁹

Det svenska systemet har en dubbel välfärdsstruktur vilket innebär att de som har en stabil förankring på arbetsmarknaden åtnjuter en hög nivå av social trygghet genom exempelvis arbetslöshetsförsäkring och sjukpenning. De som aldrig etablerat sig på arbetsmarknaden måste däremot ansöka om ekonomiskt bistånd (socialbidrag) i händelse av ekonomiska svårigheter.¹⁰ Under lång tid garanterade hög sysselsättning en stabil trygghet i välfärdssystemet för en allt större andel av befolkningen. Välfärdsstaten byggdes upp som en universell apparat och närmade sig något slags ideal för socialt medborgarskap, ett samhälle där alla medborgare bidrar till ett omfattande stöd i ett socialt trygghetssystem.¹¹ Sverige har en lång tradition av aktiv arbetsmarknadspolitik, stöd till full sysselsättning och ett system med arbete som en förutsättning för ekonomiska ersättningar som exempelvis arbetslöshetsersättning. Det finns också en politisk och symbolisk tradition att definiera medborgaren som en "arbetare".¹²

Den svenska arbetsmarknadens funktion

Historiskt sett kännetecknades den svenska arbetsmarknaden av oreglerade konflikter mellan de stora aktörerna; Svenska Arbetsgivarföreningen (SAF) och Landsorganisationen i Sverige (LO). År 1938 slöts det berömda Saltsjöbadsavtalet mellan LO och SAF vilket blev en trendsättare för alla avtal på arbetsmarknaden. Reglerna skapade en stabil arbetsmarknad utan stora konflikter och strejker. En norm formades där båda sidor sluter avtal utan inblandning från regeringen. Avtalet är fortfarande giltigt, senaste ändringarna genomfördes 1976. Det har förekommit diskussioner om att förnya avtalet. Omkring 70 procent av arbetstagarna i Sverige är medlemmar i en fackförening.

⁸ Thorén Katarina, *Activation policy Policy in Action, A street level study of social assistance in the Swedish Welfare State*, 2008 – see Esping Andersen (1990) Titmuss (1974)

⁹ Esping Andersen G, *Three worlds of welfare capitalism*, 1990

¹⁰ Thorén, aa

¹¹ Johansson Håkan, *I det sociala medborgarskapets skugga*, 2001

¹² Finansdepartementet, *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv*, 2006

b) Ramverk

Aktiv arbetsmarknadspolitik

Den svenska arbetsmarknadspolitik har sina rötter i den gamla traditionen av arbetslinjen som utvecklades från äldre tiders fattighus där fattiga människor var tvungna att arbeta. På 1930-talet förändrades arbetsmarknadspolitik från att främst vara inriktad på akuta och särskilda arbeten med marknadens sämsta villkor, till att tillhandahålla arbete för arbetslösa. Ett syfte var att bekämpa recession genom att öka efterfrågan på varor och tjänster. Senare ändrades inriktningen till att betona rätten till arbete.¹³ En mer modern aktiv arbetsmarknadspolitik föddes med den så kallade Rehn-Meidner-modellen (1951).¹⁴ Strategin hade fyra mål för den ekonomiska politiken: låg inflation, låg arbetslöshet, jämn lönespridning och hög ekonomisk tillväxt.¹⁵ Modellen innebär mer resurser för att stimulera geografisk rörlighet, omskolning och utbildning. En sådan aktiv politik fördes fram till början av 1990-talet. Då inträffade en enorm ökning av arbetslösa vilket ledde till en ny situation där befintliga åtgärder var otillräckliga.¹⁶ Det finns också en lång tradition i Sverige av att använda anställningsstöd, vilket ger arbetsgivare en möjlighet att anställa subventionerad arbetskraft i olika program. En annan vanlig intervention har varit att stödja företag under strukturomvandlingar.¹⁷

Anställningsform

Det finns tre typer av anställningar på den svenska arbetsmarknaden: **tillsvidareanställning** (utan fast slutdatum, upphör när arbetsgivaren av välgrundad anledning säger upp eller den anställda vill lämna). **Provanställning** (sex månader, efter denna period övergår anställningen i en tillsvidareanställning eller arbetsgivaren kan utan motivering avbryta). **Tidsbegränsad anställning** (kan användas för säsongsarbete, om företaget behöver särskild kompetens i ett projekt eller på grund av tillfälliga arbetstoppar). Det är särskilt svårt för socialt utsatta att få en tillsvidareanställning.

Ersättningar

I Sverige finns ett antal arbetsrelaterade ersättningar som delar av ett generellt socialt ersättningssystem. För dem som är etablerade på arbetsmarknaden finns alltså ett utvecklat skyddsnät. Å andra sidan, för människor som aldrig etablerat sig på arbetsmarknaden är situationen mer utsatt. Någon som inte har arbetat (inte kvalificerad för arbets- och inkomstrelaterad ersättning) kommer att hänvisas till behovsprövat ekonomiskt bistånd. De vanligaste ersättningarna:

¹³ Hedblom Agneta, *Aktiveringspolitikens Janusansikte*, 2004.

¹⁴ Lanserades av fackföreningsekonomerna Gösta Rehn and Rudolf Meidner

¹⁵ Bonoli Giuliano, *The political economy of active labour market policy*, 2010

¹⁶ Olofsson Jonas & Wadensjö Eskil, *Arbetslöshet*, 2005

¹⁷ Johansson Håkan & Horneman Moller Iver, *Aktivering*, 2009

Arbets- och inkomstrelaterade ersättningar: krav att personen har arbetat

- **Arbetslöshetsersättning** (A-kassa)

Det finns oberoende arbetslöshetskassor som är anslutna till fackföreningar. Det är inte medlemskrav utan möjligt att betala en lägre avgift endast för A-kassan. A-kassan är frivillig vilket har lett till en diskussion om att skapa ett obligatoriskt system då fler och fler väljer att inte vara med i A-kassan. De riskerar att bli utan ekonomisk ersättning vid arbetslöshet. Staten finansierar ersättningen till största delen. En liten del finansieras med avgifter från medlemmar och arbetsgivare. Maximal ersättning per dag har minskat under senare tid (för närvarande 80 procent av lönen, max 680 kr/dag).

- **Aktivitetserättning:** Arbetsförmedlingen beslutar och ansvarar för den statligt finansierade ersättningen till deltagare i olika program, max 450 dagar. Deltagande krävs alltså. Försäkringskassan administrerar utbetalningen.

- **Sjukpenning och sjukersättning:** administreras av Försäkringskassan och är statligt finansierat

- **Föräldrapenning:** administreras av Försäkringskassan

- **Ålderspension:** administreras av Svenska Pensionsmyndigheten

Båda stöden ovan är universella och statligt finansierade ersättningar.

Behovsprövat ekonomiskt stöd

- Ekonomiskt bistånd

En behovsprövad ersättning som handläggs och finansieras av kommunen, för personer som inte kvalificerat sig till arbets- och inkomstrelaterade ersättningar. Denna ersättning är den sista utvägen i det svenska skyddsnätet.

Alla ersättningar som nämns ovan (förutom ålderspension) är inte möjliga att kombinera med studier. Om personen vill studera, måste han/hon ta studielån.

En generell kritik mot uppdelningen av ansvaret för inkomstbortfall är att varje myndighet tenderar att vara nöjd så länge brukaren inte längre belastar myndighetens egen budget. Kritiken innebär att myndigheterna inte fokuserar tillräckligt på den enskildes förmåga till självförsörjning. Ett svar på detta fenomen är Finansiell Samordning som är en samverkan mellan Arbetsförmedling, Försäkringskassa, kommun och Landsting. Det finns en särskild lag för att reglera denna samverkan.¹⁸ År 2009 fanns det 82 samordningsförbund i 161 kommuner. Det fanns flera i Stockholms län, men inget i Stockholms stad. Finansiella samordningsförbund syftar till att rehabilitera personer. Förbunden syftar också till att personen inte behöver vara i kontakt med flera myndigheter som alla agerar i enlighet med deras regelverk och förutsättningar.¹⁹

Regleringar på arbetsmarknaden

Svenska arbetsmarknaden regleras genom avtal, inte bara genom lagar och marknadens spelregler.

¹⁸ Lag (2003:1210) om finansiell samordning av rehabiliteringsinsatser

¹⁹ www.skl.se

Kollektivavtal

En central reglering på den svenska arbetsmarknaden är kollektivavtal. Det är ett skriftligt avtal mellan fackförbund och arbetsgivarorganisationer eller arbetsgivare som reglerar löner och övriga anställningsvillkor för arbetstagarna. Dessa grundläggande rättigheter är alltså inte reglerat i lag utan i avtal. Fackförbunden strävar efter att så många arbetsgivare som möjligt ska ingå kollektivavtal. Avtalet ses som den lägsta acceptabla nivån för löner och arbetsvillkor. En fördel är att strejker är mycket ovanligt eftersom en överenskommelse har gjorts. Kollektivavtalen speglar den betydelse som fackföreningarna har haft på arbetsmarknaden.

Trygghetssystem

Trygghetssystemet nämns ofta som ett grundläggande inslag på den svenska arbetsmarknaden. Den viktigaste lagen är Lagen om anställningsskydd (LAS 1982:80)²⁰ som reglerar en trygg anställning. Alla aspekter kring anställningen ska vara reglerade i enlighet med LAS eller i vissa fall mer fördelaktiga villkor i enlighet med kollektivavtal eller överenskommelse i anställningsavtal. En omdiskuterad del av lagen LAS är principen om att sist anställd är den första att lämna vid uppsägningar. Systemet kan vara negativt för dem som är nya på arbetsmarknaden. För arbetsgivarna kan det ibland vara svårt att förlora behövd kompetens och behålla medarbetare med kompetens som inte är lika angelägen. Därför har lagen ändrats något för att öka möjligheten att behålla värdefull kompetens (företag med max tio anställda får undanta två personer från regeln om "sist in-först ut").²¹

En viktig lag på arbetsmarknaden är: Lag om medbestämmande i arbetslivet, MBL.²² Lagens mål är att främja ett aktivt deltagande bland de anställda och forma en kollektiv makt på arbetsplatsen som oftast utgörs av fackföreningar.

Omställning

Det finns olika aktörer som stödjer anställda under en omställningsprocess. Trygghetsrådet bildades 1974 och är till för anställda inom den privata sektorn. Tjänsten betalas av medlemsföretag som en försäkring.²³ Trygghetsstiftelsen för statligt anställda inrättades 1990 inom ramen för Trygghetsavtalet och finansieras genom avgifter från arbetsgivare (statliga myndigheter). Det övergripande målet är att stödja anställda vid uppsägningar.²⁴ LO och Svenskt Näringsliv startade Trygghetsfonden 2004 som omfattar 900 000 arbetstagare. Företagen investerar en del i arbetstagarnas omställning. Alla förmåner innebär att vissa får stöd (utbildning/coachning) från en annan struktur än den offentliga.²⁵

²⁰ <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19820080.htm>

²¹ LO; Carlén Thomas & Löfgren Anna-Kirsti, *Nitton diagram om ungas arbetslöshet*, 2009

²² Lag 1976:580

²³ <http://www.trr.se/>

²⁴ <http://www.tsn.se/om-oss.aspx>

²⁵ Olofsson Jonas, *En mer segmenterad arbetsmarknad – nya förutsättningar för arbetsmarknaden*, 2008

c) Styrning

Det finns framförallt två stora aktörer inom arbetsmarknadspolitiken; Arbetsförmedlingen och kommunen.

Nationell nivå

Arbetsmarknadsåtgärder har historiskt varit en viktig statlig angelägenhet i Sverige. Riksdagen beslutar om övergripande mål och inriktning. Arbetsmarknadsdepartementet har två huvudsakliga ansvarsområden; arbetsliv (arbetstider, arbetsmiljö, arbetsrätt) och arbetsmarknad (Arbetsförmedling, arbetsmarknadsutbildning, ersättningar).

Viktigaste nationella aktörerna och deras roll

Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är den viktigaste statliga aktören som tillhandahåller arbetsmarknadsinsatser. Under den tid en person deltar i ett arbetsmarknadsprogram kan han/hon få ekonomisk ersättning från en av främst tre källor:

- Arbetslöshetsersättning
- Aktivitetsstöd ²⁶
- Ekonomiskt bistånd

Myndigheten är indelad i 68 geografiska områden. Inom varje område finns ett antal lokala arbetsförmedlingar, 320 totalt. Under 2008 upphandlades privata aktörer av myndigheten för att ge ytterligare stöd till arbetssökande. Dessa privata aktörer anses särskilt användbara för att stödja dem som står längst från arbetsmarknaden och ungdomar. Arbetsförmedlingen får sitt uppdrag från riksdag och regering formulerat i förordningar och instruktioner.²⁷ Uppdraget tydliggörs även i den årliga budgeten. Budgeten för 2009 innehöll totalt 62 miljarder kronor (40 miljarder: till arbetslöshetsersättning / aktivitetsstöd, 10 miljarder till skyddat arbete, 7 miljarder till arbetsmarknadsutbildning, och 5 miljarder till administration). Det övergripande målet för Arbetsförmedlingen är att förbättra arbetsmarknadens funktion genom att:

- effektivt sammanföra dem som söker arbete med dem som söker arbetskraft
- prioritera dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden
- bidra till att stadigvarande öka sysselsättningen på lång sikt

Huvudkomponenten är matchning, inte så mycket utbildning. För att vara berättigad att delta i Arbetsförmedlingens program ska personen anses "vara tillgänglig för arbetsmarknaden"²⁸

Försäkringskassan

Myndigheten är ansvarig för en stor del av det offentliga trygghetssystemet, att utreda, besluta och betala ut ersättningar i enlighet med socialförsäkringslagen. Detta inkluderar försäkringar och

²⁶ Reglering (1996:1100)

²⁷ Reglering (2000:628) och instruktioner (2007:1030)

²⁸ stå till arbetsmarknadens förfogande

bidrag till barnfamiljer, sjuka, funktionshindrade och pensionärer. När det gäller de sjuka, har myndigheten ett bredare uppdrag av att samordna resurser för att rehabilitera personer till att komma tillbaka till arbete. Det kräver en samordning mellan individ, arbetsgivare, sjukvård och Arbetsförmedling. Försäkringskassan tar också beslut om arbetsförmåga som grundar sig på medicinska utvärderingar. Under 2008 betalade myndigheten ut en summa som motsvarade cirka 15 procent av bruttonationalprodukten (BNP). Målet är att skapa en rehabiliteringskedja som leder tillbaka till arbete. Nya regler är aktuella för myndigheten vilket utvecklas i avsnittet: *Nyligen genomförda nationella reformer*.

Arbetslöshetskassorna

Syftet med en arbetslöshetskassa är att säkra en ekonomisk trygghet för medlemmarna vid arbetslöshet.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF)

IAF bedriver tillsyn av arbetslöshetskassorna.

Samhall

Det statligt ägda bolaget Samhall är den största arbetsgivaren med skyddad anställning i Sverige, 21 000 anställda på 250 platser. Målet är att skapa meningsfull och utvecklande sysselsättning för funktionshindrade och personer med nedsatt arbetsförmåga.

Regional nivå

Den regionala nivån har ingen formell uppgift inom arbetsmarknadspolitiken, men en trend i de största städerna är att fokusera mer på regionerna. Regionerna kring Göteborg; *Västra Götalandsregionen* och Malmö; *Region Skåne* har utvecklat detta koncept i större utsträckning än Stockholm. Mälardalsregionen med Stockholm som central punkt har dock ett regionalt samarbete. Regionplane- och Trafikkontoret (RTK)²⁹ tar fram en regional utvecklingsplan, RUFS 2010 som innehåller strategier för transporter, näringslivsutveckling osv. Infrastrukturen är avgörande för att vidga arbetsmarknaden. Förbättringar har gjorts för att möjliggöra för människor i närliggande kommuner att arbeta i Stockholm. Regionala projekt kan finansieras av ESF- fonden som samordnas med RUFS-en.

Kommunal nivå

Till att börja med några ord om vad som är typiskt för svenska kommuner. Det finns en struktur för kommunalt självstyre som ger kommunerna en stor grad av självständighet. Kommunalt självstyre innebär att det finns en oberoende och inom vissa gränser fri rätt till beslut för kommuner

²⁹ <http://www.rtk.sll.se/english>

och landsting. Enligt grundlagen har kommunerna beskattningsrätt för att uppfylla sina arbetsuppgifter och som en del av kommunernas självstyre. Kommunernas skatteinkomster utgör 20 procent av landets BNP, och kommunerna står för 70 procent av den offentliga konsumtionen. Den kommunala sektorn sysselsätter 25 procent av den arbetande befolkningen vilket är mer än en miljon svenskar.³⁰

Med stark koppling till kommunen grundades den första Arbetsförmedlingen i Helsingborg 1902. En milstolpe i det kommunala deltagandet i arbetsmarknadsinsatser dateras till 1944 när lagen om arbetslöshetsnämnd (SFS 1944:475) infördes. Lagen anger att kommunerna bör hjälpa till att hitta utbildning och stöd till sysselsättning inom nationella program. En kommun har inget formellt uppdrag och begränsat ansvar för arbetsmarknadspolitiken. Kommunerna spelar dock fortfarande en viktig roll i utformningen av politiken på lokal nivå. Förutom de lokala arbetsförmedlingarna, är kommunen den viktigaste aktören på lokal nivå inom arbetsmarknadspolitiken. Den kommunala rollen stärktes under 1990-talet men har försvagats i viss mån nyligen (se sidan 9). Hur som helst, har en kommun ett stort intresse av en väl fungerande lokal arbetsmarknad för att begränsa sociala kostnader/problem och undanröja en risk för att människor flyttar för att söka arbete någon annanstans.³¹ Den främsta orsaken till kommunalt engagemang är att arbetslösheten är kostsam (ekonomiskt bistånd och mindre skatteintäkter) och kommuner anser ofta att de nationella programmen är otillräckliga.

Kostnaderna för ekonomiskt bistånd ökade kraftigt under 1990 talets ekonomiska kris. När situationen förbättrades minskade bidragsberoendet men inte till en så låg nivå som före krisen.³² Normalt sett får en kommun enligt likställighetsprincipen inte stödja en invånare med service utanför kommunens kompetens. Socialtjänstlagen³³ indikerar dock kommunens ansvar att främja den enskildes rätt till arbete. En kommun kan också arbeta med näringslivsutveckling samt rådgivning till dem som vill starta eget.

En kommun har i allmänhet två roller inom arbetsmarknadsområdet:

- Finansiera och genomföra lokal arbetsmarknadspolitik
- Arbetsgivare och som sådan leverantör av arbetsmarknadsinsatser (ofta finansierade av Arbetsförmedlingen)

Sedan 1990-talet har kommunerna tagit en allt aktivare roll i arbetsmarknadspolitiken för socialbidragstagarna. Sedan 1998 har kommunerna enligt lag rätt att kräva deltagande i aktiveringsprogram, vilket innebär att skyldigheten att delta i aktiviteter har blivit starkare.

Det har skett en utveckling av fler kommunala aktiveringsprogram. Kommunens formella roll i arbetsmarknadspolitiken är "att göra individen matchningsbar". Vissa kommuner är mycket engagerade i arbetsmarknadsåtgärder trots liten formell behörighet, det är framförallt kommunen själv som avgör graden av engagemang. Därför är det väldigt olika från kommun till kommun.³⁴

³⁰ www.skl.se

³¹ IFAU, *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken* Rapport 2008:13, Martin Lundin

³² www.socialstyrelsen.se

³³ Kapitel 3 §2 (2001:453)

³⁴ Ess 2006:3

Olika synsätt mellan Arbetsförmedling och kommun

Det övergripande målet att hjälpa människor att bli självförsörjande och undvika utanförskap är ett gemensamt mål för Arbetsförmedlingen och kommunen. Vissa prioriteringar kan dock skilja sig. En majoritet av kommunerna tycker det är viktigt att minska kostnaderna för ekonomiskt bistånd vilket inte är en särskild prioritet för Arbetsförmedlingen. Faktum är att kommunerna ofta anser att Arbetsförmedlingen inte gör tillräckligt för att hjälpa den gruppen. Det finns också skillnader i bedömningen av om en arbetssökande är anställningsbar eller inte. Denna bedömning är avgörande eftersom det avgör ansvaret. Arbetsförmedlingen koncentrerar sina insatser till anställningsbara personer. Kommunen hjälper socialbidragstagarna vilka bara är en del av Arbetsförmedlingens målgrupp.³⁵ Arbetsförmedlingarna uppmuntrar en rörlig arbetskraft, men kommunerna vill normalt inte att delar av befolkningen flyttar då en stabil demografisk situation är viktigt för en kommun. Stockholm har dock en konstant växande befolkning och uppmuntrar därför också rörlighet.³⁶

Kommunal aktiveringsstrategi

En strategi kom att utvecklas som ett svar på krisen under 1990-talet för att betona en aktiv inkludering av arbetslösa socialbidragstagare i motsats till ett mer passivt bidragssystem. En acceptabel aktivering kan vara att delta i en verksamhet som har som mål att stärka den enskildes möjlighet att komma in på arbetsmarknaden.³⁷ Ursprungligen riktade sig aktiveringsprogram till ungdomar och utrikes födda, numera är nästan alla med ekonomiskt bistånd föremål för aktivering. Tabellen nedan visar olika typer av bedömningar som en handläggare kan göra:

Aktiveringsmodell³⁸:

Princip för deltagande	Frivilligt/ obligatoriskt med närvarokontroll
Urvalsprincip	Frivilligt/ massurval
Utrymme för förhandling	Skräddarsydda program/toppstyrda program
Programinnehåll	Kompetensförstärkning, utbildning och praktik/ arbetskrav, "jobb först"

I modellen ovan visas den mest typiska bedömningen efter 1990-talets kris i fetstil. Det blev vanligt att kräva deltagande i insatser. I många fall har kommunerna ett antal aktiviteter som deltagarna väljer emellan. Det är krav på deltagande, men valmöjligheten av utförare och fokus i programmen har blivit större, åtminstone i storstäderna. Fokus i programmen har förändrats, tidigare var det mer massutbildning. Numera är programmen mer individanpassade och fokus är ofta guidning, CV och matchning med personlig coach. Målet "jobb-först" är den dominerande strategin.³⁹

³⁵ IFAU, *Fattigdom i folkhemmet – från socialbidrag till självförsörjning*, Rapport 2009:4, Dahlberg Matz, Edmark Karin, Hansen Jörgen, Mörk Eva.

³⁶ IFAU, Rapport 2008:13, Ibid

³⁷ Thorén, aa

³⁸ Adapted from Thoréns model of Principal Activations Models. (2008). Used model to define a two-tier typology for activation policy models, called *Enabling model* and *Coercive Model*

³⁹ Tallberg Pontus, *Vem har ansvar för välfärden ?* 2008

Aktiveringskrav kan påverka både in- och utflöde till bidragssystemen. Kanske ansöker färre individer om bidrag på grund av aktiveringskrav och kanske hittar fler människor ett jobb. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) konstaterar i en uppföljning att aktiveringen har positiva effekter på lägre kostnader för ekonomiskt bistånd och högre sysselsättning i vissa stadsdelar i Stockholm. Den positiva effekten var mer påtalig för ungdomar och utrikes födda.⁴⁰

d) Nyligen genomförda nationella reformer

Tidigare regeringar hade numeriska mål för arbetslösheten, medan nuvarande regering fokuserar på det övergripande målet: "en väl fungerande arbetsmarknad" (mer matchning). En strategi för den nuvarande regeringen har varit att fokusera på förbättrade ekonomiska incitament att arbeta (lägre inkomstskatt) och stimulans för att anställa (lägre arbetsgivaravgifter). Ett viktigt mål är att arbetslöshetsförsäkringen endast ska vara en ersättning under en kortare period.⁴¹ En aktuell strategi är att samla mer ansvar inom Arbetsförmedlingen för att öka kontakten med arbetsmarknaden. Exempel på förändringar i ansvarsområden:

- Personer med sjukersättning överförs från Försäkringskassans till Arbetsförmedlingen när maximalt antal försäkrade dagar är uttagna.
- Ansvaret för ungdomar flyttas från kommunerna (har dock fortfarande ett övervaknings- och informationsansvar för inaktiva ungdomar under 20 år)⁴²
- Del av flyktingintroduktionen: ansvar flyttat från kommunerna.
- Arbetsmarknadsnämnderna har ersatts av arbetsmarknadsråd där kommunen har en mindre roll än tidigare.

Sjukförsäkringsreform

Som en reaktion mot att många människor under lång tid haft sjukersättningar inrättade regeringen nya regler som minskar den tid en person kan få sjukpenning till 364 dagar (ersättning: 80 procent av lönen). Därefter kan sjukperioden förlängas till 550 dagar efter den första ansökan (ersättning: 75 procent förlängd tid). Efter dessa två perioder förs personen över till Arbetsförmedlingen, där en individuell introduktion på tre månader startar (aktivitetsstöd). Efter tre månader kan personen delta i ordinarie program på Arbetsförmedlingen eller ansöka om sjukersättning på nytt. Som en följd kan ett stort antal människor så småningom riskera att förlora sin sjukersättning och tvingas ansöka om ekonomiskt bistånd. Många försäkrade har nått maximalt antal försäkrade dagar (550 st) och kommer att fortsätta att överföras till Arbetsförmedlingen, under 2010 cirka 50 000 personer. Allvarlig sjukdom är naturligtvis ett skäl till att fortfarande få

⁴⁰ IFAU, *Effekter av aktiveringskrav på socialbidragstagare i Stockholms stadsdelar*, Rapport 2008:24, Dahlberg Matz, Johansson Kajsa, Mörk Eva, 2008

⁴¹ www.regeringen.se

⁴² Olofsson Jonas, Panican Alexandru, Pettersson Lars, Righard Erica, *Ungdomars övergång från skola till arbetsliv - aktuella utmaningar och lokala erfarenheter*, 2009

vara sjukskriven, det kan röra sig om svåra bedömningar för Försäkringskassan att genomföra i varje enskilt fall. Rehabiliteringsprocessen inom socialförsäkringssystemet har blivit mer tidsspecifik. Det görs tre bedömningar under ett år, huruvida personen kan gå tillbaka till samma arbete med vissa justeringar eller i en annan funktion eller om det alls är möjligt att återvända till arbetsmarknaden.

Jobb-och utvecklingsgarantin⁴³ med aktivitet ersättning⁴⁴

Den nuvarande jobb- och utvecklingsgarantin infördes 2007. Den betonar ett snabbt inträde/ återgång till arbetsmarknaden. Syftet med denna garanti är att en enskild så snabbt som möjligt ska hitta ett arbete genom att delta i individuella aktiviteter. Programmet är avsett för personer som varit arbetslösa en längre tid (normalt mer än 300 dagar) Jobb- och utvecklingsgarantin är indelad i tre faser, som omfattar olika aktiviteter. Om ett jobb inte hittats i fas tre (efter 450 dagar) bör en skyddad anställning erbjudas. Inom denna garanti får den enskilde aktivitet ersättning.⁴⁵

Ny start-jobb & Lyft

Ny start-jobb infördes 2007. Målet är att arbetsgivarna anställer personer som har varit utanför arbetsmarknaden ett år eller längre. Ersättningen till arbetsgivaren blir högre ju längre personen varit arbetslös. Under 2008 hade 14 500 människor ett ny start-jobb. Jämfört med andra anställningsstöd, visar en första kartläggning att en högre andel utrikes födda och personer som varit frånvarande från arbetsmarknaden av andra skäl än arbetslöshet (till exempel sjukskrivning) har fått ett ny starts-jobb.⁴⁶ Det sker ständigt förändringar och kommer nya program inom nationella arbetsmarknadspolitiken (se bilaga med aktuella program). Ett omfattande program för att erbjuda arbetsplatsförlagda praktikplatser är det så kallade Lyftet (se kapitel 4.1).

Problem och utmaningar:

- Brist på enhetlig och konsekvent fördelning av ansvar. Delvis överlappande ansvarsområden och överlappande målgrupper.
- Alla arbetslösa har inte tillgång till Arbetsförmedlingens program, den arbetssökande måste anses stå till arbetsmarknadens förfogande.

⁴³ Reglering 2007:414

⁴⁴ Reglering 1996:1100

⁴⁵ Arbetsförmedlingens faktablad om jobb- och utvecklingsgarantin, 2010

⁴⁶ IFAU, *Arbetsförmedlingens arbete med nystartsjobben*, Rapport 2008:9, Lundin Daniela, Liljeberg Linus, 2008

3. Urbana utmaningar och socialt utsatta grupper

Urbana utmaningar i Sverige handlar framförallt om det faktum att det finns stora sociala skillnader inom städerna. Det är ett segregationsproblem. I vissa områden i storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö är sysselsättningsgraden mycket låg. I till exempel Rinkeby i Stockholm var sysselsättningsgraden 47 procent (2007) jämfört med 77 procent generellt i staden. Arbetslösheten bland män är hög och sysselsättningsgraden bland kvinnor är låg. Vissa invandrarkvinnor i segregerade områden tenderar nämligen att inte stå till arbetsmarknadens förfogande och är inte registrerade som arbetslösa. Stockholm har den bästa arbetsmarknaden i landet, men fortfarande lever en viss del av befolkningen i utanförskap. Det har genomförts ett antal särskilt fokuserade initiativ för att öka sysselsättningen i segregerade förorter, men utmaningen att skapa mer likvärdiga villkor på arbetsmarknaden inom staden är ändå stor. Risken att alternativa karriärvägar såsom brottsliga lockar långtidsarbetslösa som förlorat hoppet om att hitta ett jobb är förmodligen större i stora städer, särskilt för ungdomar i de mest utsatta förortsområdena.

Arbetsförmedlingen och kommunerna är vana vid att arbeta utifrån målgrupper för att kunna tillämpa rätt insatser och genomföra relevanta analyser. Varje målgrupp som nämns i detta kapitel är mycket heterogen och kan bara delvis förklara helhetsbilden. Vissa svårigheter kan vara gemensamma t.ex. är en första period av arbetslöshet vanligt både för ungdomar och personer med invandrarbakgrund. Båda grupperna delar svårigheten att vara nya på arbetsmarknaden. Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen i Stockholm stad koncentrerar sig främst på fyra grupper som anses vara mer utestängda från arbetsmarknaden än andra:

1. Utländsk bakgrund
2. Ungdomar, särskilt avhoppare från skolan
3. Funktionshindrade, kroniskt sjuka personer
4. Långtidsarbetslösa

Dessa grupper är de mest relevanta i allmänhet i Sverige, men i vissa städer är invandrargruppen inte så stor och även demografiska situationen kan skilja (t ex andelen ungdomar i befolkningen).

3.1 Utländsk bakgrund

En majoritet av de registrerade arbetssökande på Jobbtorg i Stockholm är personer födda utanför Sverige. Eftersom många aldrig haft en anställning i Sverige har de inte kvalificerat sig för arbetslöshetsförsäkringen. Istället får de ekonomiskt bistånd och hänvisas till kommunens arbetsmarknadsinsatser. I Sverige kan det självklart vara svårare för en invandrad person att uppnå en tillräckligt bra språknivå för arbetsmarknaden jämfört med engelsk- och fransktalande länder där invandrare i bästa fall redan är bekanta med språket. Trots adekvat utbildning och goda språkkunskaper kan det ändå vara svårt att komma in på arbetsmarknaden på grund av diskriminering. Det finns en ny diskrimineringslag från 2009 (2008:567).

1 § Denna lag har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika

rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Oavsett dessa goda avsikter kvarstår problem. Studier visar att ojämlikhet på arbetsmarknaden finns också när hänsyn tas till utbildning, erfarenheter och humankapital.⁴⁷ År 2007 arbetade 77 procent av befolkningen (20-64 år) i Stockholm (59 procent av utrikes födda).⁴⁸ Tiden det tar att etablera sig på arbetsmarknaden är särskilt lång för flyktingar. Integrationsverket har gjort en uppföljning av dem som anlände 1996. Tio procent av männen hade ett jobb efter ett års uppehållstillstånd och 50 procent efter fem år.⁴⁹ Orsaker som Arbetsförmedlingen pekar ut är problem med brist på kontakter och referenser eftersom de flesta arbetsgivare rekryterar utifrån personliga kontakter.⁵⁰

3.2 Ungdomar, avhoppare från skolan

Generellt påverkas ungdomars möjligheter på arbetsmarknaden mycket av lågkonjunkturer. Å andra sidan minskar antalet arbetslösa ungdomar snabbare än andra arbetslösa när ekonomin återhämtar sig.⁵¹ Ungdomar byter jobb ofta och hamnar i perioder av arbetslöshet (friktionsarbetslöshet). Det finns dock forskning som visar att arbetslöshet vid unga år påverkar hela karriären och livsinkomsten.⁵² Det kan också påverka den fysiska och psykiska hälsan som en följd av socialt utanförskap.⁵³ Tre möjliga strukturella hinder för unga arbetssökande i Sverige nämns ibland:

1. En omfattande anställningstrygghet: Det är ett stort åtagande för en arbetsgivare att anställa
2. Höga ingångslöner enligt avtal på arbetsmarknaden.
3. Höga utbildningskrav, vilket är ett problem i synnerhet för ungdomar utan gymnasieexamen.

Det svenska utbildningsdeltagandet är högt, det förväntade totala antalet år i utbildning är 20,3 (19 genomsnitt i EU).⁵⁴ Trots det finns en grupp ungdomar med ofullständig utbildning som riskerar att utestängas från arbetsmarknaden. På senare år har andelen elever som har fullföljt gymnasieskolan ökat. Ändå misslyckas var tredje elev varje år att nå grundläggande behörighet för vidare studier.⁵⁵ Sverige har en mycket hög arbetslöshet bland ungdomar: 24 procent (15-24 år, december 2009).⁵⁶ Åldersindelningen har anpassats till den internationella ILO-definitionen (tidigare 18-24 år, gav lägre arbetslöshetssiffror). Undersökningar har visat att de vanligaste orsakerna till utanförskap för unga vuxna är brist på sociala kontakter, bristfällig utbildning och liten arbetslivserfarenhet.⁵⁷ Ingen

⁴⁷ Reyes Paulina de los, LO, *Etnisk diskriminering i arbetslivet – kunskapsläge och kunskapsbehov*, 2008

⁴⁸ Stockholms stads Utrednings- och statistikkontor (USK)

⁴⁹ Regeringens prop 2009/10:60, *Nyanlända invandrades arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd*.

⁵⁰ Arbetsförmedlingen: *Prognos, Arbetsmarknad Stockholms län*. 2009

⁵¹ IFAU: *Hur hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga* 2006:5, Forslund Anders, Nordström Skans Oskar

⁵² Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap, *Ungdomar, utbildning och arbetsmarknad i Norden – lika men ändå olika*, 2007.

⁵³ Olofsson Jonas & Panican Alexandru, *Ungdomars väg från skola till arbetsliv – nordiska erfarenheter*, 2008

⁵⁴ Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap, aa

⁵⁵ Skolverket, *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiebetyg*, 2008

⁵⁶ www.scb.se

⁵⁷ Ungdomsstyrelsens skrift 2006:6, *Arbetsmarknadssatsningen – att bryta ungdomars utanförskap på arbetsmarknaden*, 2006.

arbetslivserfarenhet innebär ingen rätt till A-kassa eller sjukpenning vilket leder till att ungdomar är överrepresenterade som socialbidragstagare, men de flesta tar emot bidrag under kort tid.⁵⁸

3.3 Funktionshindrade, kroniskt sjuka

Kommunens arbetsmarknadsåtgärder i Stockholms stad riktar sig till personer med minst 50 procents arbetsförmåga (knappt hälften av socialbidragstagarna har mindre arbetsförmåga). Övriga får bidrag av socio-medicinska skäl och får hjälp av socialtjänsten i den stadsdel de bor. Människor med funktionshinder har ofta svårt att konkurrera med andra arbetssökande. Intellectuellt funktionshindrade och personer med hjärnskador har rätt till daglig sysselsättning enligt lag (1993:387) om Stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). När det gäller psykiskt funktionshindrade har en översyn av lagen gjorts för att lägga till rätten till sysselsättning. En förändring kommer troligen att genomföras under 2011. Stockholms stad menar denna rätt är mycket viktig för psykiskt funktionshindrade och erbjuder olika typer av sysselsättning men trots det saknar många sysselsättning.

Det finns tre kategorier som har ersättning från Försäkringskassan. En tredjedel på grund av psykisk sjukdom, en tredjedel på grund av rörelse/smärta, och en tredjedel av annan orsak (cancer, infektionssjukdomar). Försäkringskassan tar fram ett ohälsotal där alla ersättningar ingår. I Stockholm var ohälsotalet 26,5 procent år 2009 vilket är lägre än (33 procent år 2005). Värt att notera är att den svenska arbetskraften är bred i sin karaktär (många äldre personer och kvinnor) som till viss del kan ge ett perspektiv till höga ohälsotal.

3.4 Långtidsarbetslösa

En stor oro är det faktum att det finns en grupp arbetssökande som är arbetslösa under lång tid. Definitionen av långtidsarbetslös är mer än sex månader och mer än tre månader för ungdomar (under 24 år). I slutet av 2009 var nästan en tredjedel av de arbetslösa långtidsarbetslösa.⁵⁹ Det är en mycket heterogen grupp med en rad olika problem som hindrar dem från att få en anställning. En långtidsarbetslös innehar ofta en kombination av problem.

3.5 Andra grupper med svårigheter och Generella kommentarer

Det är naturligtvis också mycket svårt för hemlösa, missbrukare, och f.d interner att hitta ett arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Under 2009 genomförde ungefär hälften av landets anstalter yrkesutbildning (svetsning, konstruktion, restaurang, truckutbildning). I samarbete med

⁵⁸ IFAU, Rapport 2009:4, Ibid

⁵⁹ DN, *Långtidsarbetslösheten har nästan fördubblats på ett år visar siffror från Statistiska Centralbyrån (SCB)*. 2009-11-05

Arbetsförmedlingen slutfördes 28 yrkesinriktade utbildningar för ca 400 interner. Intresset att delta var stort och alla inblandade var mycket positiva till denna möjlighet. I allmänhet är bristen på utbildning och arbetslivserfarenhet ett stort problem för att undvika återfall i brott.⁶⁰

Personal som arbetar med socialt utsatta grupper menar att personerna ofta får hjälp med utbildning och motivation till sin högsta nivå men att arbetsgivarna inte alltid vill godkänna deras arbetsförmåga. En allmän trend på arbetsmarknaden är höga krav på kvalifikationer som riskerar att leda till överkvalificering.

Problem och utmaningar:

- Ytterligare utveckla samarbetet med lokala arbetsgivare för att stimulera fler arbetstillfällen för socialt utsatta grupper
- Risk att hög arbetslöshet bland unga leder till långvarigt utanförskap
- Behov av mer insatser för att öka arbetsförmåga och nå icke arbetande invandrarkvinnor

⁶⁰ BRÅ, Rapport 2009:21, *Sysselsättning under och efter fängelsestraff*.

4. Lokal tillämpning

Detta kapitel beskriver hur en kommun, framförallt Stockholms stad arbetar på lokal nivå med arbetsmarknadsinsatser. Stockholms stad har valt en offensiv strategi och erbjuder åtgärder och service som är ganska lika Arbetsförmedlingens.

4.1 Ansats

Kommunala insatser i Sverige riktar sig till arbetslösa med ekonomiskt bistånd. I Stockholm fick drygt 10 000 hushåll ekonomiskt bistånd år 2009, vilket var en ökning jämfört med 2008. Ungefär hälften av bidragstagarna hade bidrag på grund av arbetslöshet.⁶¹

4.1.1 Lokal näringslivsutveckling, Lokala arbetsgivare och Social ekonomi

I allmänhet arbetar svenska kommuner ganska mycket med lokal näringslivsutveckling och samarbetar med lokala arbetsgivare i syfte att stimulera till fler arbetstillfällen.

Organisationen Stockholm Business Region (SBR) arbetar med den lokala näringslivsutvecklingen i denna region. SBR bidrar ekonomiskt till Nyföretagarcentrum (rådgivning för att starta företag) och Innovation Stockholm (rådgivning för innovationer). Enligt Stockholms stads budget är det övergripande målet för SBR att marknadsföra Stockholm som en attraktiv plats för företags-etableringar och en stad att besöka. SBR kommer också att utreda förutsättningarna och stödja nya företag och befintliga företag att växa inom stadens strategier "Järvalyftet" och "Söderortsvisionen" (två insatser i Stockholm för att förbättra situationen i segregerade områden). Normalt arbetar SBR inte direkt med sysselsättningsfrågor, men indirekt finns ett samband mellan nyetableringar och nya arbetstillfällen. När det gäller Järvalyftet och Söderortsvisionen finns även en länk till fler arbetstillfällen för utsatta grupper i segregerade områden.⁶² Entreprenör Stockholm är ett projekt under 2008-2010 för att ytterligare stimulera och stödja samordningen för nyföretagsutveckling i Stockholm. Speciellt två projekt i Stockholm Matchning (avslutat) och Rekryteringsprogrammet (se 4.2) har utvecklat strategier för samarbete med lokala arbetsgivare. Numera har staden ett nätverk av arbetsgivare. En avgörande aspekt i samarbetet är att göra det möjligt för arbetsgivarna att medverka tidigt i processen och att anpassa åtgärderna för varje arbetsgivare.

Några kommuner i Sverige, Stockholms stad är dock inte en av dem har arbetat mycket med att stödja socialt företagande i syfte att skapa fler arbetstillfällen. Det finns cirka 200 sociala företag i Sverige och cirka 7 000 människor arbetar i dessa (antalet kan bero på vilken definition av

⁶¹ USK: *Månadsinformation, Ekonomiskt bistånd samt introduktionsersättning*, 2009

⁶² Stockholm stads budget

socialt företag som används). En ideell organisation vid namn Coompanion hjälper och samordnar aktörer inom den sociala ekonomin. Stockholms stad ger 500 000 kronor i bidrag per år till Coompanion.⁶³

4.1.2 Integrering med andra politikområden

I ett internationellt perspektiv är förmodligen den viktigaste integrerade tjänsten för den svenska arbetsmarknaden med hög sysselsättning för både män och kvinnor föräldraförsäkringssystemet och barnomsorgen. Föräldrapenningen gör det möjligt för föräldrar att stanna hemma med sina barn, totalt 480 dagar per barn (60 dagar är reserverade för en av föräldrarna).⁶⁴ Barn från ett till fem år kan vara i barnomsorg när föräldrarna arbetar eller studerar. I Stockholms stad kan föräldrar med ett nyfött barn lämna det äldre barnet i barnomsorg sex timmar per dag (mer än i vissa andra kommuner). Även arbetslösa får använda barnomsorg 30 timmar per vecka. Stockholms stad har en platsgaranti (i egna stadsdelen) på tre månader från inkommen ansökan. Efterfrågan är hög för närvarande, eftersom Stockholm upplever en babyboom.⁶⁵ Ensamstående föräldrar som arbetar oregelbundna tider (till exempel natt) kan ha svårt att hitta lämplig barnomsorg (normala öppettider: 7.30-17.30).

För Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen är boende och sysselsättning två grundläggande områden för att skapa social inkludering. Vissa projekt integrerar dessa hörnstenar i en individs liv såsom ett nystartat "Housing First"-projekt som integrerar sysselsättningsinsatser. Även i Järvalyftet och Söderortsvisionen arbetar staden aktivt med att förena goda förutsättningar för boende och möjlighet till arbete.

4.1.3 Lokal bedömning, lokal planering

Generellt agerar svenska kommuner i stor utsträckning som arbetsgivare och erbjuder praktikplatser samt utbildning med statlig finansiering. Stockholms stad erbjuder även praktikplatser som Arbetsförmedlingen finansierar, dock i relativt liten omfattning. Det främsta målet är att stödja socialbidragstagare att komma in på arbetsmarknaden.

4.1.4 Villkor för ekonomiskt bistånd

Kommunerna blev mer engagerade i arbetsmarknadsåtgärder under 1990-talet och som tidigare nämnts genomfördes en ändring i socialtjänstlagen (SoL) 1998.⁶⁶ Enligt SOL har kommunen

⁶³ Conference of Swedish Agency for Economic and Regional growth, 2010-03-16

⁶⁴ www.forsakringskassan.se

⁶⁵ www.stockholm.se

⁶⁶ Kapitel 4, §4

rätt att kräva att bidragstagare deltar i arbetssökande aktiviteter, utbildning eller andra aktiverings-aktiviteter.⁶⁷ Det finns dock en risk att handläggare hanterar aktiveringskraven på olika sätt. Den svenska aktiveringspolitiken är lokalt baserad vilket innebär en lokal variation mellan kommuner men också mellan stadsdelar i staden.⁶⁸ Stockholms stad kräver ett strikt deltagande från bidragstagaren som en förberedelse till egen försörjning. Alla klienter som av arbetslöshetsskäl har ekonomiskt bistånd hänvisas till Jobbtorgs arbetsmarknadsinsatser.

4.1.5 Partnerskap, samordning

Arbetsförmedlingen och kommunen samarbetar i allmänhet mycket på lokal nivå. Hur nära samarbetet är skiljer sig från kommun till kommun. Majoriteten representanter från Arbetsförmedlingar och kommuner skulle vilja ha ett ännu mer utvecklat samarbete enligt undersökningar.⁶⁹ Stockholms stad har slutit ett övergripande avtal om samarbete med den lokala Arbetsförmedlingen. Syftet med samarbetet är att:

- vara till nytta för den arbetssökande och leda till att kunden/aspiranten snabbt kan finna, få och behålla ett arbete.
- förkorta tiden i arbetslöshet.
- leda till att dubbelarbete undviks, bland annat genom att Arbetsförmedlingens individuella handlingsplan och Jobbtorgens jobbplan samordnas.
- ska präglas av tillit och förtroende för de bedömningar som görs i respektive organisation.

Krami är ett initiativ som genomförts för fängelsedömda i Stockholms stad (och några andra kommuner). Krami erbjuder integrerade tjänster och försöker stärka betydelsen av sysselsättning för att återintegreras i samhället. Det är ett samarbete mellan Socialtjänst, Arbetsförmedling och Kriminalvård. Deltagandet är frivilligt och innebär både krav och möjligheter.

Arbetsförmedlingen fick ett regeringsuppdrag att genomföra ett pilotprojekt med målet att bryta utrikes födda kvinnors utestängning från arbetsmarknaden (de som inte är registrerade som arbetssökande). Målet är att utveckla metoder i projektet som påbörjades 2009 och avslutas 2010. Projektet pågår i Stockholms stad, inklusive fem andra kommuner som har ingått ett avtal med staten (av 21 kommuner med lokala utvecklingsavtal).⁷⁰ Projektet vill betona vikten av jämställdhet samtidigt som det vill öka förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.⁷¹

Utöver den övergripande överenskommelsen finns också fyra kompletterande avtal mellan Stockholms stad och Arbetsförmedlingen. Dessa avtal avser unga vuxna, nyanlända flyktingar, långtidsarbetslösa och praktikplatser.⁷² I allmänhet menar kommunerna att det finns för lite dialog

⁶⁷ Lundin Martin, aa

⁶⁸ Hedblom Agneta, aa

⁶⁹ Lundin Martin, aa

⁷⁰ Arbetsförmedlingen, Projektplan *Utrikesfödda kvinnor i utanförskap*, 2009

⁷¹ Regeringsbeslut, Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag i fråga om utanförskap bland utrikes födda kvinnor*: A 2009/1763/AE

⁷² Agreement, Dnr 2.7-0146/2009 between the Social Welfare and Labour market Administration and PES

med Arbetsförmedlingen och att möjligheten till att påverka den lokala anpassningen är för liten vilket är en anledning till ett större kommunalt engagemang i arbetsmarknadspolitiken.

4.1.6 Styrning och kvalitetsarbete

Såsom nämnts tidigare är arbetsmarknadspolitiken en statlig uppgift, men av olika anledningar har kommuner blivit mer och mer engagerade. Nationella program styr i stor utsträckning regler/ villkor för åtgärder på arbetsmarknaden som i verkligheten ofta utförs av kommuner eller privata utförare i samarbete med Arbetsförmedlingen. Det har funnits en tendens till mer centraliserad styrning och mindre anpassning till lokala förhållanden. Det har gjorts få uppföljningar och analyser för att mäta resultat från kommunala program för arbetslösa. Därför vore det intressant med fler utvärderingar av effekter och djupare analyser av kommunala program. Stockholms stad gör en seriös utvärdering nu vilket är en helt unik satsning. Hittills genomförda studier tenderar att visa att de kommunala programmen genomförts som planerat, men är mindre effektiva än de nationella. En möjlig tolkning skulle kunna vara dålig design från början eller att målgruppen är så långt från arbetsmarknaden att inga stora effekter kan förväntas.⁷³ Generellt granskas aldrig specifika arbetsmetoder i utvärderingar om effekter. Istället studeras genomsnittliga effekter av breda verksamhetskategorier. Det finns till exempel utvärderingar som visar på goda effekter från arbetsmarknadsutbildningar men man vet väldigt lite om vilka konkreta arbetsmetoder som fungerar väl.⁷⁴

4.1.7 Lokalt förhållningssätt och Användning av Europeiska socialfonden

En indikation på ett större kommunalt åtagande är att andelen kommuner med en särskild enhet för arbetsmarknadsfrågor ökade från 20 till 70 procent mellan 1995 och 1998. Den största lokala arbetsmarknadsatsningen i Stockholm är Jobbtorg (se 4.2). Staden organiserar arbetsmarknads-åtgärder och fungerar också som arbetsgivare. Under 2010 kommer staden att erbjuda 1 400 praktikplatser bland annat genom Lyftet (som nämns i kapitel 2). Detta nationella program kommer sannolikt att leda till en överenskommelse på lokal nivå mellan Arbetsförmedlingen och Stockholms stad. Genomförandet kommer att följa samma struktur som för liknande program tidigare.

En ny möjlighet för kommunerna att aktivt arbeta med aktivering och ansöka om finansiering från Europeiska socialfonden uppstod när Sverige blev en del av EU 1995.⁷⁵ Ett projekt för att hjälpa nyanlända flyktingar och invandrade grupper är Etablering Stockholm. Det

⁷³ Lundin Martin, Ibid

⁷⁴ Liljeberg Linus, Lundin Martin, IFAU: *Jobbnätet ger jobb: effekter av intensifierade arbetsförmedlingsinsatser för att bryta långtidsarbetslöshet*, Rapport 2010:2.

⁷⁵ Lundin Martin, aa

är ett samarbetsprojekt mellan Stockholms stad och Arbetsförmedlingen. Övriga partners är Röda korset, Studieförbundet, Företagarna, Migrationsverket, fackföreningar och fyra utbildningsföretag. Huvudsyftet är att förkorta etableringen av nyanlända på arbetsmarknaden. Projektet startade 2009, slutar 2012 och finansieras av ESF.⁷⁶ Ett annat projekt är "Språkstöd för nyanlända. Målet är att snabbt ge praktik på en arbetsplats med hjälp från språkstödjare. Projektet finansieras av Europeiska flyktingfonden.⁷⁷ Stockholms stad är också delägare i två andra projekt som finansieras av flyktingfonden, "Samhällsorientering i Samverkan" och "Hälsokommunikatörer i Stockholms län". Ett privat initiativ är Blatteförmedlingen, en mångfaldsarbetsförmedling som hjälper människor från andra länder att hitta ett arbete och lobbar för en mer diversifierad arbetsmarknad.⁷⁸ "Filur" är ett Stockholms stads projekt som syftar till att introducera unga människor på arbetsmarknaden, finansierat av Europeiska socialfonden. En förprojektering som heter Merit, också finansierat av ESF kommer att arbeta med uppsökande arbete för att fånga upp arbetslösa unga. ALFA-projektet finansieras också av ESF och försöker knyta personer med psykiska funktionshinder till studier, utbildning och sysselsättning genom individuell handledning (både i kommunen och hos privata leverantörer). Initiativet kom ursprungligen från brukarna. Samverkande aktörer är Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, två brukarorganisationer, Stockholms läns landsting, Stockholms stad och en annan kommun i länet.

4.2 Tjänster

4.2.1 Utbildning till arbete

Det finns två utbildningsvägar som vänder sig till alla:

- Gymnasieutbildning: Kommunen ansvarar för gymnasieskolan. I Stockholm har det skett en snabb ökning av frisskolor, särskilt inom området för yrkesutbildning. Kommunen är fortfarande ansvarig för tillsyn och utvärdering.
- Vuxenutbildning: kommunen är ansvarig för denna utbildning som minskat under de senaste tio åren på grund av mindre statlig finansiering, men nu ökar finansieringen igen.⁷⁹

Det finns en tredje utbildningsmöjlighet för grupper med svårigheter på arbetsmarknaden:

- Arbetsmarknadsutbildning: organiserad, men utförs inte av Arbetsförmedlingen. Storleken på dessa utbildningar har minskat på senare tid. Utvärderingar visar att tidigare genomförda utbildningar inom vissa områden såsom transport, hälsa och sjukvård har varit framgångsrika.⁸⁰ För vissa grupper är efterfrågan på arbetsmarknadsutbildning något mindre i dag eftersom vissa arbetslösa får utbildning genom sina trygghetsavtal (som nämns i 2b).⁸¹ Strategiskt kan minskningar i extra utbildningsinsatser vara en fråga om att styra fler människor till det ordinarie

⁷⁶ <http://www.stockholm.se/Arbete/Etablering-Stockholm/>

⁷⁷ Social Welfare- and Labour Market Administration, Sammanfattande årsrapport Jobbtorg, 2009

⁷⁸ www.blatteformedlingen.se

⁷⁹ www.skolverket.se

⁸⁰ Arbetsförmedlingen, *Arbetsmarknadsutbildning 2005 och 2006 - uppföljning av deltagare som slutat arbetsmarknadsutbildning andra kvartalen 2005 och 2006*, Ura 2008:1

⁸¹ Olofsson Jonas, *En mer segmenterad arbetsmarknad - nya förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken*, 2008

utbildningssystemet.⁸²

Mängden yrkesinriktade lärlingsutbildningar har varit ganska låg i Sverige jämfört med andra länder men enligt den politiska diskussionen under senare år behövs mer lärlingsutbildning. Därför kom en reform (2007:1349) om lärlingsutbildning på gymnasienivå som infördes 2008.⁸³ En nationell kommitté följer och stöder reformen.⁸⁴ Sex kommunala gymnasier i Stockholm genomför lärlingsutbildningar för 110 studenter (2010). Ytterligare cirka 100-300 elever är i lärlingsutbildningar i friskolor. En lokal initiativtagare till mer lärlingsutbildning är "Stockholm Hantverksförening" som lobbar för bättre villkor för hantverksyrken och småföretagare. Föreningen har startat en skola med yrkesinriktad lärlingsutbildning, både för gymnasieelever och som vuxenutbildning.⁸⁵

Praktik/fortbildning

Huvudmålet med alla kommunala arbetsmarknadsinsatser är att snabbt hitta en möjlighet till arbete. Därför är en verklig kontakt med arbetsmarknaden avgörande. Majoriteten av genomförda åtgärder innehåller praktik i kombination med annat stöd. Praktiken genomförs vanligtvis på en riktig arbetsplats och har ett praktiskt upplägg snarare än ett teoretiskt.

4.2.2 Konkreta åtgärder på lokal nivå i Sverige

I bilagan listas de för närvarande aktuella nationella arbetsmarknadsåtgärderna. Eftersom bestämmelser och program förändras hela tiden kommer dessa inte att presenteras i detalj. Istället kommer rapporten att lyfta tre tydliga trender under de senaste åren när det gäller sysselsättningsåtgärder.

- Matchning
- Individanpassning/Coaching
- Mångfald av utförare

Matchning

Som tidigare nämnts, steg arbetslösheten under 1990-talet och en högre skattesats blev bestående, trots flera år av ekonomisk tillväxt. En förklaring kan vara strukturella problem på arbetsmarknaden med exempelvis sämre matchning mellan arbetslösa och lediga platser. Den svenska arbetsmarknaden har varit ganska segmenterad efter 1990-talskrisen tills idag med en ökande efterfrågan på arbetskraft men fortfarande står en del av befolkningen utanför arbetsmarknaden. Den beskrivna situationen är förmodligen en anledning till en stark trend av matchningsprojekt. Aranki & Löf använder en modell för att räkna på matchningseffektiviteten i olika regioner. Till skillnad från studier i andra länder visar resultatet att effektiviteten är lägre i

⁸² KY-utbildningar, Vuxenutbildning, Yrkesvux etc.

⁸³ Olofsson Jonas, Panican Alexandra, Pettersson Lars, Righard Erica, Ibid

⁸⁴ <http://www.nationellalarlingskommitten.se/>

⁸⁵ <http://www.hantverksakademin.se/>

tätbefolkade områden som Stockholm, Göteborg och Malmö.⁸⁶ En arbetssökande och arbetsgivare måste hitta varandra, vilket kan vara en komplicerad process och det finns flera skäl till att detta möte inte kommer till stånd:

- Brist på information om lediga platser och om de arbetssökande
- Brist på förväntad yrkeskompetens bland de arbetssökande
- Geografisk obalans mellan lediga platser och sökande
- Brist på samstämmighet mellan lönenivå och de arbetslösas produktivitet

Det finns alltid en brist på överensstämmelse mellan utbudet av arbetskraft och efterfrågan vilket gör att en obalans uppstår. En studie visar att informationsbrist inte är ett problem i Sverige. En lång matchningsprocess är snarare ett tecken på att rätt kompetens inte finns tillgänglig.⁸⁷ Matchningstrenden kan upplevas som lite motsägelsefullt då många klienter inom socialtjänsten inte är matchningsbara enligt handläggarna.

Individanpassning / Coaching

Det finns en trend av individualisering i det svenska samhället som helhet. När det gäller sysselsättningsinsatser är ett sätt att individanpassning att erbjuda en personlig coach för den arbetssökande. I stort sett alla aktörer på arbetsmarknaden erbjuder personliga jobb-coacher nuförtiden. Definitionen av en jobb- coach är vag. Thorén är kritisk i sin avhandling när hon undersöker två aktiveringsprojekt (ett i Stockholms stad). Enligt Thorén har jobbcoachen ofta mindre utbildning och är mindre kvalificerad än biståndshandläggarna.⁸⁸ De kommunala programmen innehåller mer och mer individanpassning och differentiering vilket beror på en högre insikt i hur heterogena målgrupperna är.

Mångfald av utförare

Det finns en trend av ökad valfrihet när det gäller offentliga tjänster generellt. Arbetsförmedlingen fick år 2009 ett uppdrag från regeringen att erbjuda kompletterade privata aktörer som ledde till en stor upphandling. Arbetsförmedlingarna samarbetar numera med flera privata aktörer. Stockholms Jobbtorg har också ingått avtal med 16 företag och organisationer. Dessa erbjuder ett utbud av tjänster till olika målgrupper, såsom arbetsförberedande insatser och arbetsträning. Utbudet av privata aktörer är till stor del ett storstadsfenomen.⁸⁹

4.2.3 Konkreta åtgärder på lokal nivå i Stockholm

Arbetsmarknadsavdelningen i Stockholms stad är ansvarig för Jobbtorg, START Rekryteringsprogrammet och Svenska för invandrare.

⁸⁶ Aranki Ted & Löf Mårten, *Matchningsprocessen på den svenska arbetsmarknaden: En regional analys*, 2008

⁸⁷ LO: Westerlund Lena, *En svår match – om vägval i förmedling av jobb och aktiva program*, 2007

⁸⁸ Thorén Katarina H, aa

⁸⁹ LO: Westerlund Lena, aa

Jobbtorg

I stadens budget 2008 angavs att alla invånare ska garanteras jobb. Det innebär att alla med ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet samt flyktingar som kan arbeta garanteras en individuell bedömning och en aktivitetsplan, arbete eller andra åtgärder inom fem dagar. För att uppfylla det nämnda målet infördes Jobbtorg i januari 2008. Målgrupperna för tjänsten är arbetslösa med ekonomiskt bistånd, flyktingar, arbetslösa ungdomar (16-24 år) och invandrare som läser svenska för invandrare. I Stockholms stad är alla deltagare inom kommunala arbetsmarknadsinsatser registrerade på Jobbtorg (11 297 under 2009).⁹⁰ Antalet upprepade registreringar ökade under den ekonomiska nedgången, en del människor som hade fått arbete tidigare förlorade senare sina jobb.⁹¹ År 2009 var mer än två tusen unga arbetssökande (18-24 år) registrerade, vilket är mer än under 2008. 46 procent av de unga är avslutade ärenden inom tre månader, men 24 procent är fortfarande registrerade efter ett år.⁹² Ungefär hälften av de registrerade ungdomarna har hoppat av gymnasieskolan.

Det finns sju Jobbtorgskontor i staden, ett av dessa är specialiserat på arbetslösa ungdomar. Det finns också flera projekt för unga arbetslösa som finansieras av ESF. Dessa projekt och alla arbetsinsatser inom staden organiseras inom Jobbtorg, vilket är tänkt att skapa en hanterbar helhet. Varje jobbsökande har en unik livssituation (tidigare erfarenheter, kompetens etc.). Därför är det svårt att beskriva en metod som används, eftersom processen är individanpassad. Det är som ett dynamiskt samarbete mellan sökande och en hel rad olika yrkesgrupper. Ett exempel på hur ett förenklat, typfall kan se ut är:

- Klientens kontaktperson i stadsdelsförvaltningen hänvisar personen till det lokala Jobbtorget.
- Den sökande får en personlig coach. Tillsammans skapar de en jobbplan (Vad kan jag göra? Vilka kunskaper har jag?) Jobbplanen beskriver en kedja av aktiviteter med syfte att dessa leder till jobb.
- Matcharens uppgift är att hitta lämpligt arbete eller praktik. Ibland är en kontakt med arbetsgivare redan etablerad.
- Den sökande, jobbcoachen och matcharen utgör nu ett slags lag som arbetar mot ett gemensamt mål i samarbete med IT-pedagoger och studie- och yrkesvägledare.
- Olika aktiviteter finns också att tillgå via överenskomna externa organisationer, ibland i kombination med SFI- (Svenska för invandrare) studier. Den sökande är också registrerad på Arbetsförmedlingen som Jobbtorg samarbetar med.
- När teamet hittar jobb eller praktikplats, inleds en standardrekrytering.⁹³

Personalen har olika kompetenser, jobbcoachen är universitetsutbildad socionom och matcharen har stor erfarenhet och kontakter från näringslivet. Jobbtorg har en högre bemanning medan Arbetsförmedlingen även använder sig av personlig budget. Jobbtorg organiserar också rekryteringsmässor för arbetsgivare.

Ungefär hälften av socialbidragstagarna har för låg arbetsförmåga för att vara registrerade på

⁹⁰ Social Services- and Labour Market Administration, internal statistics, 2009

⁹¹ Social Services- and Labour Market Administration, *Flying start*, 2009

⁹² Social welfare- and Labour Market Administration, internal statistics, 2009.

⁹³ Flying start, aa

Jobbtorg. Enligt socialtjänstens bedömning behöver denna grupp mer stöd för att närma sig arbetsmarknaden. De är en grupp som är svår att nå eftersom det är svårt att utforma de mest effektiva åtgärderna och de kommer att behöva en hel del tid. Aktiviteter som erbjuds denna grupp i syfte att öka deras förmåga, motivation och kompetens beror på vilket problem de har. Den personliga jobb-coachen på Jobbtorg är tänkt att fungera som en "case manager" under hela resan fram till inträdet på arbetsmarknaden. Det kan handla om en hel del olika behov att tillgodose innan personen är redo att faktiskt börja arbeta.

Resultat från Jobbtorg visar att 43 procent av de registrerade ärendena avslutades 2009 sedan de funnit ett arbete, börjat studera, börjat i ett program på Arbetsförmedlingen, eller av andra skäl. Uppföljningen är knuten till statistiken över ekonomiskt bistånd och samkörningar görs varje månad.⁹⁴ Staden upplever att Jobbtorg i vissa fall har bättre resultat än Arbetsförmedlingen men utvärderingsresultat för att jämföra saknas.

START

START riktar sig till socialbidragstagare som inte kan arbeta eller söka arbete av olika skäl. De är ofta osäkra på sin egen förmåga att börja arbeta. Målet är att klienten kunna få möjlighet till någon sysselsättning och tillsammans med personalen se på möjligheterna att förbättra och höja arbetsförmågan. START får deltagare från stadsdelsförvaltningarna, Jobbtorg eller från Försäkringskassan.

Rekryteringsprogrammet

Programmet började som ett projekt för att rekrytera flyktingar och invandrare till att arbeta inom äldre- och handikappomsorgen i staden år 2000. Numera är det en ordinarie enhet inom Arbetsmarknadsavdelningen som arbetar mot det lokala näringslivet. Målet med programmet är att öka sysselsättningsgraden bland flyktingar och invandrare (rekryterade från Jobbtorg), förbättra integrationen, minska kostnaderna för ekonomiskt bistånd och underlätta för arbetsgivarna att hitta rätt arbetskraft. Det finns tre steg i programmet: förberedande utbildning (praktisk svenska och allmänna yrkeskvalifikationer), yrkesutbildning (utformats tillsammans med arbetsgivarna) och utbildning på arbetsplatsen (personlig coach tillgänglig dygnet runt).

Ett pedagogiskt och tekniskt verktyg som används är Open College Network (OCN)⁹⁵ -metoden, som säkrar kvalitet och validerar kunskap utanför det ordinarie skolsystemet. Innehållet i Rekryteringsprogrammet är inte unikt för en arbetsmarknadsåtgärd men resultatet har varit ovanligt lyckat: 75-80 procent får en anställning efter högst sex månader. Mellan år 2000 och 2009 har sammanlagt 1 250 personer fått jobb. Anledningen till goda resultat är enligt ansvarig chef att arbetet utgår från arbetsgivarnas villkor. Det handlar om att tänka mer ur ett företags- än ur ett socialtjänstperspektiv menar han. Chefen marknadsför möjligheten att hitta bra subventionerad arbetskraft med hjälp av nationella program där jobbcoacher tar totalt ansvar för att praktiken fungerar bra. I själva verket händer det att kommuner placerar praktikanter som inte fungerar.

⁹⁴ Social Services- and Labour Market Administration, internal statistics, 2009

⁹⁵ www.ocn.se

Kvaliteten mot både arbetsgivare och arbetssökande är avgörande. Fokus ligger på praktiska yrken: städning, hemservice och butiksarbete. Ett faktum är att programmet omskolar personer i ganska stor utsträckning. Till exempel arbetade omkring en tredjedel av de tillfrågade i en undersökning inom administration och pedagogiska yrken i sina hemländer. Chefen menar att det är en medveten strategi att framföra budskapet till deltagarna om kort- och lång plan: hur man kan bli självförsörjande nu och en framtida plan: vad jag vill göra på lång sikt. Den nämnda utvärderingen visar också att i huvudsak alla anser att den viktigaste aspekten med ett arbete är att ha ett arbete.⁹⁶

Svenska för invandrare

På uppdrag av staten är kommunerna skyldiga att tillhandahålla kurser i svenska för invandrare. Kursen är avsedd för personer äldre än 16 år, folkbokförda i Stockholms stad med uppehållstillstånd. Det finns olika professionella inriktningar samt möjligheter att delta under dagen eller kvällen under 15-20 timmar i veckan.

Staden har också börjat erbjuda snabba kommunikationskurser utan grammatik för att hjälpa nyanlända att få ett snabbt inträde in i svenska språket. Kurserna upphandlas från SFI- skolor eller andra leverantörer.

4.2.4 Skyddad anställning

En Offentligt skyddad anställning (OSA) i kommunen är delvis statligt finansierad. Dessa placeringar görs generellt på ganska lång sikt, oftast för personer med psykosociala problem. Stockholms stad har idag omkring 250 personer med OSA-anställning. Stockholm erbjuder även korta anställningar för unga (100 praktikplatser 2010) eftersom den rådande arbetsmarknadssituationen gör det svårt för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden. Då handlar det dock mer om tillfälliga lösningar.

Problem och utmaningar:

- Arbetsmarknadsinsatser är i huvudsak inriktade på matchning, i mindre omfattning utbildning
- Konstanta förändringar av nationella regler och villkor för arbetsmarknadsåtgärder på lokal nivå
- Undvik risken för ett A & B-lag⁹⁷

⁹⁶ Boman Jan & Blondin Magnus, *Vägen till anställningsbarhet Rekryteringsprogrammet i Stockholm stad*, 2009

⁹⁷ Vissa forskare är negativt inställda till den uppdelning mellan nationell och lokal nivå som görs av de arbetslösa. De menar att nationella program ofta är mer utvecklade och av utbildningskaraktär vilket leder till bättre möjligheter för den arbetssökande. Kommunala insatser är mer fokuserade på aktivering, mindre utbildning och direkt matchning mot arbetsmarknaden. R. Ulmestig konstaterar därför att nuvarande politik skapar ett A och B lag av arbetssökande. En motsägelsefull aspekt är att B laget (socialbidragstagare) är i störst behov av effektiva program. En annan kritik är att arbetslösa socialbidragstagare behandlas väldigt olika i olika kommuner. Ulmestig ifrågasätter därför om det är möjligt att fortfarande tala om en central arbetsmarknadspolitik i Sverige. (Ulmestig Richard, *På gränsen till fattigvård. En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*, 2007)

5. Slutsatser / Styrkor och utmaningar

Detta kapitel utvecklar slutsatser, styrkor och utmaningar. Varje avsnitt inleds med ett problem som presenterats tidigare i rapporten. Återstående problem och utmaningar från rapporten kommer att utvecklas i kapitel 6.

Aktivering-och utbildningspolitik

- Arbetsmarknadsinsatser är i huvudsak inriktade på matchning, i mindre omfattning utbildning

Numera är arbetsmarknadsåtgärder till stor del inriktade på matchning och coachning i syfte att personerna hittar en anställning. Utbildning är i de flesta fall inte en godtagbar åtgärd. Det är inte självklart var utbildning hör hemma i aktiv inkluderingsstrategin och i det avseendet agerar den lokala nivån i Sverige i enlighet med strategin. En risk när utbildnings- och omskolningsalternativ får minimalt utrymme är dock en situation med brist på arbetskraft inom vissa sektorer samtidigt som det fortfarande är hög arbetslöshet för socialt utsatta grupper. Hur som helst är det jobb först/jobb direkt/jobb nu paradigmet som gäller vilket varit fallet under ganska lång tid. Kanske vore det bra om denna trend kompletterades med mera utbildningsinsatser. En styrka är att hela tiden arbeta med aktiveringsprogram för att undvika passivisering av de arbetslösa. En utmaning är att bredda verktygslådan för att undvika att långtidsarbetslösa deltar i program efter program utan att få något arbete. En utmaning handlar också om att uppfylla arbetsgivarnas behov av utbildad arbetskraft. Rätt utbildad arbetskraft är också avgörande för att upprätthålla välfärden när befolkningen åldras.

Ungdomar

- Risk att hög arbetslöshet bland unga leder till långvarigt utanförskap

I det nationella seminariet i Stockholm kretsade en stor del av diskussionen kring ungdomar som är utestängda från arbetsmarknaden. En styrka är att Jobbtorg lägger stor vikt på denna målgrupp med ett särskilt kontor för ungdomar och flera ESF-projekt. Eftersom hälften av de unga som är registrerade på Jobbtorg saknar en gymnasieexamen är utbildningsaspekten central. Då grundskole- och gymnasieutbildning är en av de viktigaste uppgifterna för en svensk kommun skulle det vara mycket angeläget att förstärka ett preventivt arbete för att minimera avhopp från skolan. En utmaning kan vara att utveckla nya metoder i samarbete mellan Socialtjänst- och Utbildningsförvaltningen för att behålla omotiverade elever. Att minska avhopp från skolan skulle vara en av de mest effektiva förebyggande åtgärder för att minska arbetslösheten bland ungdomar. Andra åtgärder kan vara mer praktik integrerat i utbildningssystemet. Mentorprogram kan användas för att skapa en länk mellan arbetsmarknaden och skolan redan i grundskolan. Instruktioner behövs för det kommunala uppföljningsansvaret eftersom olika kommuner agerar på olika sätt för att följa upp inaktiva ungdomar.

Samarbete med lokala företag

- Ytterligare utveckla samarbetet med lokala arbetsgivare för att stimulera fler arbetstillfällen för socialt utsatta grupper

En styrka i Stockholms stad är det utvecklade samarbetet inom Rekryteringsprogrammet och Jobbtorg, men det finns fortfarande ett behov av att fortsätta arbeta tillsammans med lokala arbetsgivare för att bättre anpassa kompetens och få en djupare förståelse för arbetsgivarnas behov.

Under senare tid har det inte funnits några generella insatser i Stockholms stad med anti-diskrimineringsfokus. Alla aktiviteter är mer inriktade på den enskildes problem och möjligheter. I staden, är den strategiska inriktningen att integration ska vara en del av alla politikområden. Risken är att ingen förvaltning tar ansvar för en så omfattande och bred fråga som diskriminering på arbetsmarknaden. Eftersom Jobbtorg ibland kan se att vissa deltagare utbildas och förbereds men ändå inte lyckas få jobb, finns en utmaning att skapa en bro för dessa människor genom bättre samarbete med det lokala näringslivet och arbetsgivare.

Insider - outsider

- Undvik risken för ett A & B-lag

I Stockholm är delar av kritiken från Richard Ulmestig inte relevant eftersom Jobbtorg ger deltagarna möjlighet att vara registrerade både på Jobbtorg och Arbetsförmedlingen. Jobbtorg har också mer och mer koncentrerat sig på direkt matchning mellan individen och arbetsmarknaden istället för att fortsätta med pågående aktiveringsprogram. Hur som helst är det viktigt att vara medveten om att uppdelningen mellan Arbetsförmedlingen och kommunen kan skapa ett A & B-lag.

Hela välfärdsmodellen är tudelad, de med en stabil förankring på arbetsmarknaden upplever en hög nivå av social trygghet. Denna struktur skapar en sorts "insider-outsider" relation. Några exempel på fördelar för "insidern":

- Lagen om anställningsskydd (LAS) med principen "sist in - först ut"
- Trygghetsavtalen: vissa anställda omfattas av stöd genom sina trygghetsavtal i händelse av att förlora sitt jobb. De kan få utbildning och coachning utan kostnader genom avtalet som arbetsgivaren slutit. Detta stöd kan tränga undan andra grupper och gynna dem som redan har en etablerad ställning på arbetsmarknaden.
- Försäkring för att täcka upp inkomstbortfall vid arbetslöshet: det finns en trend att fackföreningar erbjuder speciella försäkringslösningar för sina medlemmar.

Outsiders å andra sidan är arbetslösa men också deltidssamarbetande liksom de med prov- och projektanställningar. En utmaning är att skapa förutsättningar för "outsiders" som i viss mån kan kompensera de nackdelar de står inför. Ofta är utanförskapet utbrett i segregerade områden, en utmaning kan vara att genom nya metoder förbättra situationen där. Det finns en risk att "insider-outsider fenomen" skapar långsiktigt utanförskap som är mycket allvarligt eftersom det blir extremt

kostsamt både för samhället och individen. En metod som skulle kunna prövas är att inrätta "ekonomiska frizoner" (mindre arbetsgivaravgifter och skatt för företagen) i segregerade områden, vilket har genomförts i vissa franska städer.

6. EU: gemensamma principer och rekommendationer

I samband med aktiv inkluderingsstrategin, har EU fastställt en rad kollektiva principer som utgångspunkt för tillgång till sociala tjänster av god kvalitet. EUROCITIES-NLAO testar principernas relevans för den lokala nivån. I detta kapitel presenteras återstående problem och utmaningar som tagits upp i rapporten, insorterat under kvalitetsprinciperna. Rekommendationerna presenteras på grundval av utredningsmaterialet och diskussionerna vid seminariet med experter och intressenter inom området (inte formulerat av politiker). De bygger på den svenska kontexten i Stockholm och kommer att användas på lokal nivå där rapporten kommer att presenteras för Socialtjänst- och Arbetsmarknadsnämnden. De kommer också att användas på europeisk nivå där EUROCITIES kommer att integrera dem i en jämförande analys baserad på rapporter från alla fem partnerstäder.

1. Geografisk tillgänglighet, fysisk tillgänglighet och en rimlig prisnivå

I ett nationellt perspektiv är det stor skillnad mellan vad olika kommuner erbjuder som arbetsmarknadsinsatser. Eftersom arbetsmarknadspolitiken inte är en kommunal uppgift är det upp till varje kommun att agera. De nationella programmen från Arbetsförmedlingen bör däremot utföras på samma sätt över hela landet. Jobbtorg har sju kontor med syfte att vara tillgänglig för invånare över hela staden. Alla utrymmen är anpassade för fysiskt funktionshindrade och all service är gratis.

Enligt bedömningar finns det stora skillnader mellan kommunerna när det gäller utbudet av yrkesutbildning, hur de är utformade och upplevda (status). Även uppföljningsansvaret för ungdomar behandlas på olika sätt. Stödåtgärder för utsatta ungdomar (både karaktär och omfattning) har också en stor lokal variation.⁹⁸

2. Solidaritet, lika möjligheter för brukare och personal samt hänsyn till mångfalden bland brukarna

Service inom Stockholm stad och Jobbtorg strävar alltid efter att ge lika möjligheter för alla brukare. Personalen på Jobbtorg försöker reflektera över sitt bemötande med brukarna, men det är inte alltid lätt att garantera en total rättvisa vid tung arbetsbelastning. Informationsmaterial finns på fyra olika språk.

- Alla arbetslösa har inte tillgång till Arbetsförmedlingens program, den arbetssökande måste anses stå till arbetsmarknadens förfogande

Det är en solidarisk fråga att erbjuda alla arbetslösa samma service och tillgång till alla insatser. Jobbtorg uppmuntrar arbetssökande att även registrera sig på Arbetsförmedlingen, vilket kan skapa

⁹⁸ Olofsson Jonas, Panican Alexandru, Pettersson Lars, Righard Erica, *Ungdomars övergång från skola till arbetsliv – aktuella utmaningar och lokala erfarenheter*, 2009

viss överlappning (två individuella planer). Å andra sidan missar inte klienten några möjligheter.

Rekommendation:

Bekämpa långsiktig utslagning från arbetsmarknaden genom att prioritera långtidsarbetslösa.

3. Investering i humankapital, arbetsvillkoren och en adekvat fysisk infrastruktur

Kompetenskraven på Jobbtorg är tydliga. Arbetsgivarens krav är högre än tidigare när en liknande insats fick kritik av forskaren K. Thorén.⁹⁹ Jobbcoacherna bör ha en kandidatexamen från social- eller beteendevetenskapligt program och studievägledare ska ha en examen från Lärarhögskolan. Matchare är mer praktiskt inriktade med ett väl utvecklat nätverk och kontakter i det lokala näringslivet. Det finns ett ständigt erfarenhetsutbyte mellan Jobbtorgkontoren i tvärkunskapsgrupper.

- Konstanta förändringar av nationella regler och villkor för arbetsmarknadsåtgärder på lokal nivå

Det är förvirrande och frustrerande för personalen när villkoren i de nationella programmen ständigt förändras. Förändringar kan upplevas som frustrerande eftersom själva syftet i programmen ofta är detsamma. Till viss del måste insatserna naturligtvis vara flexibla, men för de grupper som står långt från arbetsmarknaden behöver programmen egentligen inte förändras eftersom deras problem är detsamma oavsett konjunktur.

Rekommendation:

Utveckla fler insatser för att uppnå långsiktiga program särskilt för långtidsarbetslösa i kombination med små flexibla insatser.

4. Heltäckande och samordnade tjänster som utformas och tillhandahålls på ett integrerat sätt

Jobbtorg är ett exempel på integrerad service med olika insatser och leverantörer i samma struktur. Det finns dock fortfarande behov av ytterligare samordnade tjänster som utvecklas mellan myndigheter och inom det lokala näringslivet.

- Brist på enhetlig och konsekvent fördelning av ansvar. Delvis överlappande ansvarsområden och överlappande målgrupper.

⁹⁹ Thorén K, aa

Trots avtal mellan staden och de lokala arbetsförmedlingarna kontor finns det fortfarande ett behov av mer utvecklad samverkan.

Rekommendationer:

Skapa större möjligheter till lokal anpassning i nationella program.

Större kommunalt engagemang för att utveckla företagande, såsom sociala företag.

5. Brukarinflytande och individanpassade strategier för att tillgodose individers sammansatta behov

Jobbtorgspersonalen försöker skapa delaktighet för brukarna i val av insatser etc., men deltagandekravet för att få ekonomiskt bistånd bidrar ibland till en bristande känsla av inflytande bland brukarna.

Rekommendationer:

Genomföra mer aktiviteter med brukarinflytande, särskilt bland unga i ett förebyggande syfte.

Uppmuntra mer finansiell samordning med prioritet ungdomar.

Öka tillgången till service och vägledning utan registrering, särskilt för ungdomar.

6. Uppföljning och resultatutvärdering samt utbyte av bästa praxis

Jobbtorg gör resultatutvärderingar, men det har varit en brist på uppföljning bland kommunala arbetsmarknadsinsatser. Inom landet finns möjligheter att utbyta erfarenheter och ta del av goda exempel vid konferenser och studiebesök.

- Behov av mer insatser för att öka arbetsförmåga och nå icke arbetande invandrarkvinnor

Rekommendationer:

Möjliggöra mera erfarenhetsutbyte inom EU.

Möjliggöra ett kunskapsutbyte inom EU om socialt företagande

Litteraturlista

- Aranki Ted & Löf Mårten (2008) *Matchningsprocessen på den svenska arbetsmarknaden*
- Boman John & Blondin Magnus (2009:01) *Vägen till anställningsbarhet*, Linköpings Universitet
- Bonoli Giuliano (2010) *The political economy of active labour market policy*, Working paper PUDIAC
- Hedblom Agneta (2004) *Aktiveringspolitikens Janusansikte*, Socialhögskolan Lund
- Hjertner Thorén Katarina (2008) *Activation Policy in Action: A street level Study of Social Assistance in the Swedish Welfare State*, Växjö University Press
- Johansson Håkan (2001) *I det sociala medborgarskapets skugga*, Arkiv förlag Lund
- Olofsson Jonas (2008) *En mer segmenterad arbetsmarknad - nya förutsättningar för arbetsmarknaden*, Socialhögskolan Lund
- Olofsson Jonas & Wadensjö Eskil (2005) *Arbetslöshet*, SNS Förlag
- Olofsson Jonas, Panican Alexandru, Pettersson Lars, Righard Erica (2009) *Ungdomars övergång från skola till arbetsliv - aktuella utmaningar och lokala erfarenheter*, Media Tryck Lund University
- Salonen Tapio & Ulmestig Rickhard (2004) *Det nedersta trappsteget*, Växjö Universitet
- Tallberg Pontus (2008) *Vem har ansvar för välfärden?* Allkopiering Hässleholm
- Ulmestig Richard (2007) *På gränsen till fattigvård, En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*, Växjö University Press

Arbetsförmedlingen

- (2008) Arbetsmarknadsutbildning 2005 och 2006 - uppföljning av deltagare som slutat arbetsmarknadsutbildning andra kvartalen 2005 och 2006.
- (2009) Prognos, Arbetsmarknad Stockholms län
- (2009) Projektplan, *Utrikesfödda kvinnor i utanförskap*
- (2010) *Faktablad om jobb och utvecklingsgarantin*

Brottsförebyggande Rådet

- (2009:21) *Sysselsättning under och efter fängelsestraff*

Europeiska kommissionen

- Recommendation on the active inclusion of people excluded from the labor market*, 3 October 2008

Finansdepartementet

- (2006) *Svensk aktiveringspolitik i nordiskt perspektiv*

Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap

- (2007) *Ungdomar, utbildning och arbetsmarknad i Norden - lika men ändå olika*

IFAU

- (2006) *Hur hjälps ungdomar av arbetsmarknadspolitiska program för unga*
- (2008:9) *Arbetsförmedlingens arbete med nystartsjobben*
- (2008:13) *Kommunerna och arbetsmarknadspolitiken*

(2009:4) *Fattigdom i folkhemmet – från socialbidrag till självförsörjning*
(2010:2) *Jobbnätet ger jobb: effekter av intensifierade arbetsförmedlingsinsatser för att bryta långtidsarbetslöshet.*

Regeringen

2009/10:60 *Nyanlända invandrares arbetsmarknadsetablering – egenansvar med professionellt stöd*

LO

(2007) *En svår match – om vägval i förmedling av jobb och aktiva program*
(2008) *Etnisk diskriminering i arbetslivet – kunskapsläge och kunskapsbehov*
(2009) *Nitton diagram om ungas arbetslöshet*

Skolverket

(2008) *Studieresultat I gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiebetyg*

Stockholms stad

(2009) Budget 2009-2011
(2009) Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Sammanfattande årsrapport
(2009) Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Statistiksammanställning
(2009) Stockholms stads Utrednings- och Statistikkontor, Månadsinformation, Ekonomiskt bistånd samt introduktionsersättning.

Ungdomsstyrelsen

(2006:6) *Arbetsmarknadssatsningen – att bryta ungdomars utanförskap på arbetsmarknaden*

Tidningsartiklar:

Dagens Nyheter, *Långtidsarbetslösheten har nästan fördubblats på ett år visar siffror från Statistiska Centralbyrån (SCB)*, 2009-11-05

Lagar:

Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL)
Lagen om anställningsskydd (LAS 1982:80)
Lag om finansiell samordning (2003:1210)
Socialtjänstlagen (SOL 2001:453)

Internet:

Stockholms stad: www.stockholm.se
Sveriges kommuner och Landsting (SKL): www.skl.se
Försäkringskassan: www.forsakringskassan.se
Stockholms Stads Utrednings- och Statistikkontor: www.uskab.se
Trygghetsrådet: www.trr.se
Trygghetsstiftelsen: www.trygghetsstiftelsen.se
Statistiska Centralbyrån, SCB: www.scb.se

Regeringskansliet: www.regeringen.se

Blatteförmedlingen: www.blatteformedlingen.se

Arbetsförmedlingen: www.arbetsformedlingen.se

Hantverksakademin: www.hantverksakademin.se

Intervjuer:

Maggie Öljansberg, Försäkringskassan

Jesper Ackinger, Stockholm Business Region

Karin Perols, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Magnus Axell, Rekryteringsprogrammet, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholms stad

Referensgrupp:

Lena Thorson, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholm stad

Olof Öhman, Stockholm stad

Susanne Tengberg, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholm stad

Tina Heinsoo, Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholm stad

Gruppintervju med forskare:

Katharina Thorén, Växjö Universitet

Tomas Korpi, Sofi Stockholms Universitet

Alexandru Panican, Lunds Universitet

Christina Axelsson, Södertörns Högskola

Expertgrupp (3 möten: validering av rapport):

Tor Hatlevoll, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)

Berndt Molin/Björn Sergel, Arbetsförmedlingen

Ingrid Jonasson, Socialstyrelsen

Kicki Wattjersson, Jobbtorg, Stockholm

Stefan Johansson, Verdandi

Deltagare vid nationellt seminarium:

Katharina Thorén, Växjö Universitet

Mossa Ansara, Eritreanska föreningen

Pia Hellberg-Lannerheim, Malmö stad

Jesper Theander, Malmö stad

Renate Minas, Institutet för Framtidsstudier

Jan Forslund, Coompanion

Vivi Jacobson Liebietis, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)

Susanne Zander, Ungdomsstyrelsen

Eva Franzén, Socialdepartementet

Alexandru Panican, Lunds Universitet

Olof Öhman, Stockholm stad

Paula Jonsson, Diskrimineringsombudsmannen
Daniel Uppström, Stockholms Läns Landsting
Ingrid Jonasson, Socialstyrelsen
Per Skoog, Arbetsförmedlingen
Gerd Wahlstedt, Arbetsförmedlingen
Jonnie Svensson, Blatteförmedlingen
Anke Thiel, EUROCITIES

Socialtjänst- och Arbetsmarknadsförvaltningen, Stockholm stad:

Anki Garces
Helene Bengtson
Marina Vershovsky
Susanne Tengberg
Karin Eriksson Bech
Anna Mattsson
Maria Andersson
Christina Grönberg

NUVARANDE NATIONELLA ÅTGÄRDER OCH PROGRAM INOM ARBETSMARKNADSOMRÅDET

Information och vägledning för att komma in på arbetsmarknaden, nå ut

- Jobbcoacher: kan sökas hos AF
- Jobb- och utvecklingsgarantin (AF): Individuellt utformade åtgärder såsom coaching etc
- Förberedande insatser: AF:s individuella vägledning, högst 6 månader, från 25 år

Rådgivning och träning för att förbättra anställningsbarhet och konkurrenskraft

- Praktik (arbetspraktik, prova på plats, yrkeskompetensutbildning, praktisk kompetensutveckling): med stöd av AF kan arbetsgivare ha en praktikant (högst 6 månader på heltid med handledning).
- Arbetsmarknadsutbildning: anordnas av Arbetsförmedlingen i 6 månader.
- Instegsjobb: för nyanlända invandrare, (efter 36 månaders uppehållstillstånd). Arbetsgivaren får 75% i bidrag, dock högst 750 kr/dag. Kopplat till SFI.
- KY utbildningar: utförs av kommun, landsting och privata entreprenörer (2001:239), med statlig finansiering.

Skapa arbetstillfällen och egenföretagande

- Mikrokrediter existerar, men är ovanligt i Sverige.
- Startstöd på olika nivåer och med olika finansiering. "Job´s and society" har rådgivning (kan vara finansierad både genom kommunala medel och sponsring från andra företag.) Arbetsförmedlingen: stöd och råd vid start av näringsverksamhet (från 25 år) också genom att ge individen aktivitetssättning i 6 månader för affärsidéer AF tror på.
- Skatteverket anordnar tillsammans med fem andra myndigheter starta-eget dagar.
- Marknadsföringsutbildningar: kan finnas inom startstödsutbildningar, se ovan.
- Sociala företag: utvecklade i Sverige, c:a 170 företag med omkring 5 000 anställda.

Förebygga arbetslöshet med hjälp arbetsplatsrelaterat stöd

- Socialfondsprojekt

Skyddad anställning, stödja den sociala ekonomin

- Särskilt anställningsstöd: kan lämnas i 12 månader när en arbetsgivare anställer en person som genomfört minst fas ett av jobb- och utvecklingsgarantin (85 % av lönekostnaden, högst 750 kr/arbetsdag).
- Arbetsplatsintroduktion (2003:623) individuellt stöd (personalresurs från AF) till arbetsgivare och till arbetssökande (minst 20 år) ingen eller liten erfarenhet av svenskt arbetsliv. Stöd: i

början av anställning.

- Samhall har skyddad anställning (18 000 anställda) tidigare var det framförallt industrijobb, numer har det kommit att bli allt mer tjänster, parkarbete
- OSA: offentligt skyddat arbete för arbetshandikappade.
- Lönebidrag: utgår till arbetsgivare som anställer personer med nedsatt arbetsförmåga
- SIUS: individuellt stöd för arbetshandikappad
- Utvecklingsanställning: anpassad anställning, 1 år för person med funktionshinder
- Trygghetsanställning: till skillnad från lönebidrag kan anställningen pågå 4 år och sedan omprövas för ny period.